

Міністерство освіти і науки України
*Український державний центр національно-патріотичного
виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді*
Кіровоградська обласна державна адміністрація
Льотна академія Національного авіаційного університету
Криворізький державний педагогічний університет
Федерація спортивного туризму України

Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України

Матеріали
VII міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 70-річчю утворення Льотної академії

1-2 квітня 2021 року

Сучасний стан та перспективи розвитку активного туризму у Львівській області

У статті розглянуто поняття «активний туризм», проаналізовано сучасний стан розвитку активного туризму у Львівській області, зокрема пішохідного, велосипедного, гірськолижного, лижного, кінного та водного. Запропоновано перспективні напрями подальшого розвитку активного туризму у Львівській області.

Ключові слова: активний туризм, Львівська область, туристичні ресурси, види туризму.

Labartkava V., Khudoba V. Current state and development prospects of active tourism in the Lviv region. *The concept of "active tourism" has been considered in this article. The current state of development of active tourism in the Lviv region have been analyzed, in particular hiking, cycling, skiing, equestrian and water tourism. Perspective directions of active tourism further development in Lviv region have been suggested.*

Key words: active tourism, Lviv region, tourist resources, types of tourism.

Постановка проблеми. Науково-технічний прогрес торкнувся майже всіх сфер людського життя, позбавивши людину рухової активності. Як наслідок, з'являються проблеми зі здоров'ям і емоційним станом. Значну частину свого життя людина присвячує відпочинку, отож при виборі виду відпочинку люди дбають не тільки про те, щоб нова подорож було насиченою і цікавою, але і про те, щоб вона принесла користь здоров'ю. У цьому випадку обирають активні види туризму, щоб провести час з користю для організму.

Львівщина володіє сприятливими умовами для розвитку активного туризму, зокрема: наявність малозмінених природних комплексів Українських Карпат, Розточчя, Гологір, Вороняк і Малого Полісся, м'який клімат, придатний для організації різних видів рекреаційної діяльності, наявність туристичної інфраструктури, закладів харчування та розміщення, розвинену транспортну автомобільну та залізничну мережу, а також прикордонне розташування.

Аналіз літературних джерел. Проблемам розвитку активного туризму присвячувалися праці різних вчених. Серед них П. Масляка, Ю. Щура, О. Дмитрука, М. Гамкала, В. Кифяка, Ю. Прасул, В. Луцького, І. Рожка, М. Ячнюка, А. Благого, А. Верцімага, Л. Безручка, М. Биржакова, О. Колотухи, С. Мишлявцевої, О. Каталимової та інших. Проте, вивчення сучасного стану та перспектив розвитку активного туризму у Львівській області є актуальним завданням і має перспективу подальшого дослідження.

Метою статті є аналіз сучасного стану та перспективи розвитку активного туризму у Львівській області.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день у науковій літературі не має єдиного визначення поняття «активний туризм». Так на думку, М. Биржакова активний туризм слід розглядати як окремий вид подорожей, тобто переміщення людей у часі і просторі, учасником якого може стати будь-яка людина, що відвідала ту чи іншу місцевість з будь-якою метою: оздоровлення,

лікування, відпочинок чи навіть заробіток [7]. С. Мишлявцева поняття активний туризм висвітлює як форму подорожей за маршрутами невисокої складності, переважно в слабозміненому природному середовищі, з використанням активних способів пересування. За змістом цей вид туризму близький до спортивного туризму, але не дає учасникам можливості отримувати спортивні розряди і звання. [8, с. 19]. На думку О. Колотухи активний туризм – це вид рекреаційно-туристської діяльності, яка здійснюється в природному середовищі, і полягає у проходженні туристських маршрутів різними активними засобами пересування із подоланням різноманітних перешкод (перевалів, вершин, порогів, каньйонів, печер тощо) [2, с. 107]. Ряд фахівців з туризму розуміють під поняттям активний туризм такий вид туризму під час якого відбувається подолання туристських маршрутів використовуючи активні засоби пересування та подолання перешкод (пішки, на байдарках, лижах, велосипедах тощо).

На нашу думку активний туризм – це вид туризму, що передбачає певні фізичні навантаження з використанням активних засобів пересування переважно по території з унікальним ландшафтом та збереженим природним середовищем.

Львівська область має хороші природні, історико-культурні та соціально економічні передумови для розвитку активного туризму. Природними передумовами є багаті природні ресурси, унікальне географічне розташування, рельєф, гідрологічна мережа, рослинний покрив та кліматичні особливості.

На півночі Львівщини заходять відроги Волинської височини поверхня якої представлена плоскими, злегка хвилястими межиріччями з пологими схилами. Мале Полісся – плоскохвиляста рівнина, яка характеризується наявністю акумулятивних та денудаційних форм рельєфу, знаходиться в межах обширного пониження рельєфу між Волинською і Подільською височинами, яке витягнуте від м. Рава-Руська на заході до м. Броди на сході. В центральній частині області знаходиться Подільська височина – припіднята рівнина, через яку проходять вододіли між ріками басейнів Сяну, Західного Бугу, Прип'яті і Дністра. Подільська височина характеризується сильно розчленованим ерозійним рельєфом. На південному сході Подільська височина межує з Прикарпатською височиною. Вона характеризується грядово-горбистим типом рельєфу з загальним нахилом на північний схід – від Карпат до долини р. Дністер. Прикарпатська височина на півдні межує з Карпатами (Східні Бескиди) і на всьому протязі відділена від них добре вираженим тектонічним уступом. Східні Бескиди в межах Львівщини складаються з ряду повздовжніх паралельних хребтів з м'якими низькогірними формами рельєфу і простягаються з північного заходу від кордону з Польщею на південний схід до вододілу р.р. Опору і Мізунки. Найвищі точки території області – гора Пікуй (1408 м) на межі зі Закарпатською областю та г. Камула (471 м) в рівнинній частині.

Південний кордон області збігається з Верховинським Вододільним хребтом. Територією регіону також проходить Головний європейський вододіл басейнів Чорного та Балтійського морів. Головними річками області є Дністер, Західний Буг, Стрий, Бистриця, Стир, Вишня, Рата, Солокія, більшість цих річок можна задіяти для активного туризму.

Область розташована в трьох зонах: лісовій, лісостеповій, передгірних і гірських районах Карпат. Ліси займають майже третину площі області. Основні

масиви лісів зосереджені в горах та на півночі області. На Малому Поліссі переважають соснові і сосново-дубові ліси, на Розточчі – соснові і буково-соснові, на Подільській височині – буково-дубові та грабово-дубові, на Передкарпатті – дубово-буково-ялицеві, в Карпатах – букові, ялицево-букові, ялицеві і ялинові ліси.

Клімат Львівщини помірно-континентальний, з м'якою зимою, зтяжною вологою весною, теплим дошовим літом і відносно сухою теплою осінню. Середня температура січня -5°C , липня від $+18^{\circ}\text{C}$ у центральній частині області та до $+12^{\circ}\text{C}$ в горах.

Область є багата на об'єкти та території природно-заповідного фонду, яких налічується 383 одиниці, зокрема це природний заповідник «Розточчя», національні природні парки «Яворівський», «Сколівські Бескиди», «Північне Поділля», п'ять регіональних ландшафтних парків, заказники, ботанічні сади, пам'ятки природи, парки-пам'яток садово-паркового мистецтва, заповідні урочища.

Львівська область має розгалужену мережу транспортних комунікацій (авто-, залізничного та авіа- сполучення), тут проходять міжнародні транспортні комунікації, які з'єднують Україну з Польщею, Румунією, Словаччиною та Угорщиною, дороги національного, регіонального та територіального значення. На території області існує широка автобусна маршрутна мережа, яка складає 822 маршрути, у тому числі: міські – 94; приміські – 425; міжміські внутрішньообласні – 303 [6]. Залізничні магістралі загального користування становить 4459,5 км, з них 1424,2 км електрифіковано. На залізниці функціонують 354 станції. Найважливішими залізничними напрямками є: Львів-Київ, Львів-Одеса, Трускавець-Київ та Київ-Перемишль.

В області існує розгалужена мережа рекреаційних закладів: 133 санаторно-курортних заклади, 82 заклади готельного господарства, близько 500 приватних садиб, які займаються сільським туризмом.

Також для розвитку та популяризації активного туризму, збереження природи та забезпечення безпеки туристів в області сформовано мережу активних туристичних шляхів. Станом на 2019 рік розроблено та ознаковано понад 420 км шляхів активного й екологічного туризму на території Львівської області, а також розроблено та ознаковано автомобільний туристичний шлях «Львів – Сянки» Н-13[5].

Найвні у Львівській області природні ресурси, транспортна мережа, заклади туристичної інфраструктури є сприятливими для розвитку не лише рекреаційно-оздоровчої діяльності, а й для активного туризму.

Найпопулярнішим видом активного туризму на Львівщині є піший. Цей вид туризму є найбільш незалежним і його можна організовувати практично на усіх різновидах природних комплексів, незалежно від пори року, бо не вимагає спеціальних засобів пересування. Територію Львівської області використовують як для короткострокових так і тривалих мандрівок. Зазвичай довготривалі походи організовують у гірській частині області [4, ст. 489-490].

Популярними серед туристів є гора Пікуй (1408 м), основні хребти Сколівських Бескид: Парашка, Зелемінь, Високий Верх, г. Магура (1363 м) та г. Парашка (1286 м), г. Перекоп (1212 м), г. Діл (904 м), г. Ключ (927 м), г. Маківка

(958 м), водоспад на р. Кам'янка, Мертве озеро, водоспад Гуркало, витоки р. Дністер, скеля Соколиний камінь поблизу с. Спас, г. Тростян (1232 м), г. Магій (1281 м), г. Камула (471 м), г. Рожаниця (433 м) у с. Підкамінь, г. Лагодівська (419 м) поблизу с. Унів та інші.

Станом на березень 2021 року у Львівській області ознаковано чи частково ознаковако (потребують оновлення знакування) 1 Національний шлях, 4 регіональні шляхи, 6 обласних та 16 місцевих шляхів активного туризму. Ознаковані туристичні шляхи подано у табл. 1.

Таблиця 1.

Рестр туристичних шляхів Львівської області*

№	Назва туристичного маршруту	Нитка шляху	Протяжність (км)	Спосіб пересування
1.	Міжнародний R63 Шлях бравого вояка Швейка	Смільниця – Хирів – Скелівка - Нове місто – Нижанковичі –Шегині – Поповичі – Самбір -Львів	220	Велосипедний
2.	Національний №1 (Львівська частина)	г. Пікуй-Матків-Криве-Мита-Тисовець-г. Кремінь-Коростів-г.Перекіп-г. Великий Верх-Сопіт Ровінь-Урич-Трускавець	130	Пішохідний
3.	Національний №1 (1-й Львівський відтинок)	пер. Середньоворітський-Тухолька-Тухля-Сколе-Трускавець	145	Велосипедний
4.	Національний №1 (2-й відтинок)	Львів-Брюховичі-Крехів-Жовква	30	Велосипедний
5.	Регіональний №11 (Львівська частина)	Нагусвичі-Ясениця-Сільна-Мражниця-Східниця-Урич-Ямельниця-Нижнє Синевидне-Труханів	75	Пішохідний
6.	Регіональний №13 (Львівська частина)	Турка-Лосинець-Зубриця-Майдан-г. Кривий Верх-г. Парашка-Сколе-г. Лопата	75	Пішохідний
7.	Регіональний №14 (Львівська частина)	Сянки-пер. Ужоцький-г. Дрогобицький Камінь-г.Пікуй-пер. Середньоворітський-г. Явірники-г. Чорна Ріпа	95	Пішохідний
8.	Регіональний №31 (Львівська частина)	Львів-Звенигород-Романів-г. Камула-Свірж-Перемишляни-Міжгір'я-Гологори-Золочів-Верхобуж-г. Великий Камінь-Підкамінь	160	Пішохідний
9.	Регіональний №11 (Львівська частина)	Тухля-Сколе-Верхнє Синьовидне-Урич-Східниця-Борислав-Трускавець	90	Велосипедний
10	Регіональний №11 (Львівська частина)	Городок-Великий Любін	11	Велосипедний

№	Назва туристичного маршруту	Нитка шляху	Протяжність (км)	Спосіб пересування
11	Регіональний №12 (Львівська частина)	Борислав-Нагуєвичі-Сприня-Самбір-Судова Вишня-Івано Франкове	180	Велосипедний
12	Регіональний №16 (Львівська частина)	Смільниця-Хирів-Стара Сіль-Старий Самбір-Стрілки-Тур'є-Східниця	90	Велосипедний
13	Регіональний № 11 (Львівська частина)	Розвадів-Березина	15	Водний
14	Обласний №500	Східниця-вдп Гуркало-вдп. Кам'янка-г. Ключ-Скелі Довбуша	55	Пішохідний
15	Обласний №501	Сколе-Кам'янка-Труханів-Скелі Довбуша	23	Пішохідний
16	Обласний №502	Дрогобич-Унятичі-Нагуєвичі-Підбуж-Сторона-Тур'є-Велика Волосянка-Розлуч	75	Пішохідний
17	Обласний №503	Старий Самбір-Звір-Сприня-Смільна-Гута-Східниця	60	Пішохідний
18	Обласний №504	Трускавець-Східниця-Довге-г. Параска-Корстів-г. Маківка-Славське	95	Пішохідний
19	Обласний №505	Тухля-Козьова-Тисовець-Великий Верх-Турка	60	Пішохідний
20	Обласний №502	Дрогобич-Нагуєвичі-Підбуж-Тур'є-Ісаї-Турка	90	Велосипедний
21	Обласний №503	Старий Самбір-Блажів-Сприня-Підбуж-Опака-Східниця	65	Велосипедний
22	Обласний №490	Львів-Брюховичі-Ясницька-Жорницька-Івано Франкове-Дубровиця-Крехів-Кунин-Магерів-Замок-Потелич-Рава-Руська-КПП	90	Велосипедний
23	Обласний №491	Львів-Старе Село-Бібрка-Свірж-Перемішляни-Поморяни-Золочів-Сасів-Верхобуж-Підкамінь-Броди-Пониковиця-Підкамінь-Олесько-Кути-Буськ-Деревляни-Жовтанці-Зіболки-Жовква	320	Велосипедний
24	Обласний №492	Жовква-Нова Скварява-Крехів-Добросин-Лавриків-Магерів	40	Велосипедний
25	Обласний №494	Рава-Руська-Угнів-Белз-Варяж-Сокаль	80	Велосипедний
26	Місцевий №4901	Крехів-Монастир-печери-Розлуч	5	Пішохідний
27	Місцевий №5001	Турка-витік р. Дністер-Розлуч	20	Пішохідний
28	Місцевий №5002	Тухля-Либохора-г. Магура	20	Пішохідний
29	Місцевий №5003	Довге-Рибник	6	Пішохідний
30	Місцевий №5004	Коростів-Святослав	6	Пішохідний

№	Назва туристичного маршруту	Нитка шляху	Протяжність (км)	Спосіб пересування
31	Місцевий №5005	Моршин	3.5	Пішохідний
32	Місцевий №5006	Моршин	3	Пішохідний
33	Місцевий №5007	Моршин	3	Пішохідний
34	Місцевий №5008	Моршин	3.5	Пішохідний (нордична ходьба)
35	Місцевий №5015	Тершів-Спас-Спаський камінь	7	Пішохідний
36	Місцевий №5016	Топільниця-Недільна-Вежа пам'яті	9	Пішохідний
37	Місцевий №5017	Сприня-Вежа пам'яті	8	Пішохідний
38	Місцевий №5018	Головецько-Рекреаційна зона ВБ	4	Пішохідний
39	Місцевий №5020	В.Гусне-Пікуй	8.5	Пішохідний
40	Місцевий № 4901	Брюховичі-Бірки	6.5	Велосипедний
41	Місцевий № 4902	Брюховичі	5.5	Велосипедний
42	Місцевий № 4903	Брюховичі	5	Велосипедний
43	Місцевий №5001	Мостиська-Крисовичі-Гусаків-Поповичі-Нижанковичі	40	Велосипедний
44	Місцевий №5002	Самбір-Кульчиці-Давнє городище	10	Велосипедний
45	Місцевий № 5001	Славсько-г. Ільза-Волосянка	8.7	Лижний

* за даними Комісії зі знакування туристичних шляхів у Львівській області

Наступним популярним видом є велосипедний туризм. Він приваблює не лише природними ресурсами, а й пам'ятками культурної спадщини, яких у Львівській області 8453. Найпопулярнішими територіями для велосипедного туризму є Голोगори, Розточчя, низкогір'я Карпат, Передкарпаття та Пасмове Побужжя в околицях Жовкви, де ознаковано 1 Міжнародний шлях R 63 Шлях бравого вояка Швейка, 1 національний, 3 регіональних, 6 обласних та 7 місцевих туристичних шляхів (табл. 1). В рамках проекту «Велокарпатія: розвиток інфраструктури для велотуризму на Львівщині» збудовано велотрасу МТВ на горі Погар (2140 м) та розпочато будівництво велодоріжки Славське – Волосянка.

Взимку попитом серед туристів користується гірськолижний та лижний туризм. У 2017 році було ознаковано перший та поки що єдиний лижний туристичний шлях № 5001 смт. Славське – г. Ільза – с. Волосянка, протяжність якого в одну сторону – 8,7 км. Він розрахований для будь-якої категорії туристів, як старшого так і молодшого віку.

На території області діє 34 гірськолижні траси для лижників різного рівня підготовки, 7 крисельних та 19 бугельних витягів. Вони розташовані у м. Львів, с. Майдан, с. Поляна, м. Борислав, с. Орів, с. Розлуч, с. Орявчик, смт. Славське, с. Тисовець, с. Плав'є, с. Волосянка та с. Яворів, м. Турка, с. Рибник, м. Сколе.

Найбільше гірськолижних комплексів зосереджено у межах Стрийсько-Сянської Верховини, що пояснюється її м'якими формами рельєфу, які зручні для лижного використання. Зокрема освоєно такі вершини: г. Тросян, г. Погар, г. Кремін, г. Менчіл (смт. Славське), г. Високий Верх (с. Волосянка) та вершина неподалік с. Яворів [4, ст. 477].

Найбільш відомою серед лижників є вершина Тростян (1232 м) у смт Славське Стрийського району, схили якої у верхній частині круті та відповідають трасам високої складності (чорні траси), а у нижній – пологі та використовують як ділянки середньої складності (сині траси). Загалом тут прокладено 11 спускових трас завдовжки 1-2 км кожна, шість з них відповідають міжнародним стандартам щодо проведення гірськолижних змагань.

У межах Сколівських Бескидів до гірськолижного туризму задіяні: г. Тисовець, г. Магура, г. Звенів (с. Орявчик), г. Плай (с. Плав'є), г. Житня (м. Сколе). На території Верхньодністровських Бескидів освоюють території г. Роглuch, г. Буковиця (м. Борислав) та вершини неподалік с. Рибник.

Також два комплекси («Динамо» м. Львів, «Чарівні озера» с. Майдан) розташовано у межах Львівського Розточчя, а комплекс «Поляна» розміщений у Біберсько-Перемишлянському Опіллі [4, ст. 477, 479].

Кінний туризм у Львівській області розвинений у вигляді екскурсій та прогулянок та зазвичай має кільцеві чи радіальні маршрути. На території Львівської області є один ознакований туристичний шлях «На Росохацькі полонини» у Стрийському районі протяжністю 10 км. Існує кінна екологічна стежка в Яворівському національному парку в урочищі «Мочари». Розробляється до впровадження кінний туристичний маршрут «Зеленими стежками Вороняків» з Плісненська до селища Підкамінь, де туристи мають нагоди спостерігати відслонення третинних гірських порід, з яких складено кряж: літотамнієвих вапняків, мергелів та пісковиків [4, ст. 495]. Для туристів кінний туризм також пропонується, як додатково оплачувана послуга під час проживання у відпочинкових комплексах чи сільських зелених садибах.

Водний туризм передбачає проходження маршрутів водними об'єктами за допомогою відповідних плавальних засобів – туристських суден (байдарки, каное, надувні човни та катамарани, а також плоту на надувній основі). Головними річками області є Дністер, Західний Буг, Стрий, Бистриця, Стир, Вишня, Рата, Солокія. Популярними видами активного водного туризму є сплави та рафтинг, які проводять у період від квітня до жовтня. На сьогодні для сплавів та рафтингу в області найактивніше використовують три річки: Дністер, Стрий, Опір, а суто для сплавів річки: Західний Буг, Рата, Свиня, Солокія. На території Львівщині є затверджений водний туристичний шлях – регіональний № 11 на р. Дністер, від села Розвадів до села Березина протяжністю 15 км (табл. 1).

Активний туризму у Львівській області розвивається швидкими темпами, але лише в окремих регіонах області. Причинами цього є ряд факторів: відсутність необхідних природних ресурсів для розвитку обраного виду активного туризму в тому чи іншому районі, недостатньо розвинені туристична та соціальна інфраструктури в адміністративних районах області, відсутність достатньої реклами активного туризму, сприйняття деяких районів як промислових незважаючи на їх туристичний потенціал.

Для ефективного комплексного розвитку активного туризму по усій території Львівської області, необхідно:

- проводити активну державну підтримку розвитку активного туризму в районах області (включати розвиток активного туризму в Програми розвитку області, адміністративних районів);

- проводити промоцію активного туризму Львівської області на території України та за її межами;
- популяризувати даний вид туризму серед жителів міста, як протизаги малорухому способу життя;
- продовжити формування мережі туристичних шляхів для різних видів активного туризму (розробка нових шляхів, оновлення існуючого знакування) відповідно до державних стандартів України (ДСТУ 7450:2013) та рекомендацій міжнародних організацій європейського зразка,
- проводити заходи зі збереження та відновлення природних та історико-архітектурних ресурсів.

Висновки. На сьогоднішній день активний туризм виконує ряд соціальних функцій: відновлення психофізичних ресурсів суспільства, сприяє працездатності людини і раціональному використанню вільного часу, забезпеченню оптимального використання природних ресурсів. На Львівщині види активного туризму (піший, водний, велосипедний, кінний, лижний та гірськолижний) розвиваються досить хорошими темпами та мають сприятливі умови для подальшого розвитку, зокрема, це географічне розташування, рельєф, гідрологічна мережа, рослинний покрив, кліматичні особливості, багатий природно-заповідний фонд, розвинута інфраструктура. Затверджена Стратегія розвитку Львівської області на період 2021-2027 років та Програма розвитку туризму та курортів у Львівській області на 2021-2025 роки сприятимуть подальшому розвитку активного туризму по всій території області.

Список використаних джерел:

1. Гулянич Р.С., Рожко І.М., Яремчишин А.А. Напрямки розвитку інфраструктури для активного туризму. *Вісник Львівського інституту економіки і туризму: збірник наукових статей*. Львів: Львівський інститут економіки і туризму, 2007. № 2. С. 160-163.
2. Колотуха О. Теоретико-методичні засади активного туризму. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки. Збірник наукових праць* / Гол. ред. Т.С. Плагинда. Кропивницький: ЛА НАУ, 2018. Вип. 4. С. 104-108.
3. Колотуха О. В. Понятійний апарат суспільно-географічного дослідження спортивного туризму. *Географія та туризм*. 2012. Вип. 23. С. 15-19.
4. Львівська область: природні умови та ресурси: монографія / за заг. ред. М.М. Назарука. Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. 592 с.
5. Програма розвитку туризму та курортів у Львівській області на 2021 – 2025 роки [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.lvivoblrada.gov.ua/public/index.php/plenary-sessions/rishennyia-viii-sklikannya>
6. Стратегія розвитку Львівської області на період 2021-2027 років [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://loda.gov.ua/programy_ta_strategii.
7. Биржаков М.Б. Введение в туризм: Учебник для студ. вузов. 7-е изд., перераб. и доп.-М.; СПб.:Невский Фонд; ИД «Герда», 2005. 448 с.
8. Мышлявцева С.Э. Активный туризм в регионах Урала (маршрутный принцип территориальной организации): автореф. дис. ... канд. геогр. наук. Пермь, 2007. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.psu.ru>.